

Schiffler Kitti

REQUIEM A KÖZGAZDASÁGI SZAKTÁJÉKOZTATÁSÉRT

Absztrakt

A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont főigazgatósága évente egy alkalommal támogatja kutatási és/ vagy kreatív alkotási (elsősorban irodalmi) tevékenység folytatását a munkatársak számára. A Benedek Ferenc Jogtudományi és Közgazdaságtudományi Szakkönyvtárban régóta foglalkoztat minket a közgazdasági és jogi szaktájékoztató országos helyzete, módszerei, formái, így a jogi szaktájékoztató kolléganőmmel elérkezettnek láttuk az időt egy átfogóbb felmérésre a nagyobb képzőhelyek könyvtárainak bevonásával. A téma aktualitását jelzi, hogy az egyetemi könyvtárak referenz szolgáltatásairól alig-alig jelenik meg magyar nyelvű publikáció, illetve tudomásunk szerint hasonló jellegű és volumenű kutatás hosszú idő óta nem történt Magyarországon. A kutatás során kevert típusú interjúkat készítettem két nagy képzőhely könyvtárának illetékes munkatársaival, melyek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a hagyományos szaktájékoztató szinte teljesen eltűnt a nagyobb hazai, közgazdaságtudományi képzést nyújtó egyetemek könyvtáraiból. Kijelenthetjük, hogy ezt a fajta szolgáltatást nagymértékben felváltották a célcsoportonkénti felhasználóképzés és kutatástámogatás személyes jelenlétet igénylő és online formái (pl. irodalomkutatási tréningek, adatbázishasználati kurzusok, Academic Writing). A vizsgált könyvtárak megoldásai és saját tapasztalataink nyomán egyértelművé vált, hogy mielőbb szükség van szolgáltatási portfóliónk felülvizsgálatára és hatékonyabb felhasználói igényekhez igazítására.

Kulcsszavak: egyetemi könyvtárak; szaktájékoztató; közgazdaságtudomány

Szakirodalmi áttekintés

Az egyetemi könyvtárak kulcsszerepet játszanak az oktatási, kutatási és tudományos tevékenységek támogatásában. Hagyományosan olyan szolgáltatásokat nyújtanak, melyek a hallgatók, oktatók és kutatók információhoz történő hozzájutását szolgálják. Az egyetemek könyvtári szakemberei széleskörű kutatástámogatást nyújtanak a felhasználók számára, mely magában foglalja a kutatási tréningeket (irodalomkutatás, keresési technikák, adatkezelés, hivatkozáskezelő eszközök stb.) is. Ezek a szolgáltatások kiterjednek továbbá az online források (e-folyóiratok, adatbázisok, e-könyvek) és a kutatási környezet könnyű elérésére (Ali, Shoib & Asad, 2021).

A releváns szakirodalom áttekintése azt mutatja, hogy az intellektuális kutatás gyökeresen átalakul, és a kutatás gyakorlata is változik. A könyvtári, kutatást támogató szolgáltatások egy adott könyvtár által nyújtott specifikus információs szolgáltatásnak tekinthetők, melyek az egyes intézmények hallgatói, oktatói és kutatói egyedi információs igényeinek kielégítésével elősegíthetik a kutatást. Fontos azonban hangsúlyozni,

hogy az intenzív információs oktatásnak a szolgáltatás részévé kell válnia, mely lehetővé teszi az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek megszerzését (Ali, Shoaib & Asad, 2021).

Korábban a könyvtárak főként a tudományos tevékenység végtermékeinek beszerzésére és hozzáférhetővé tételére fókuszáltak, majd az „együtműködő modell” kialakulásával felismerték a speciális könyvtári kutatástámogatás szükségességét. A hagyományos „együtműködő modell” szerint a könyvtárosok szubjektív tudásbázisukat használják a könyvek és folyóiratok szelektálására, illetve a felhasználóképzés során. Ugyan ezek fontos tevékenységek, de már nem elegendők a hatékonyság növeléséhez. Az „együtműködő modell” változásával az egyetemi- és szakkönyvtárak is új szerepeket vesznek fel. A „hibrid modell” az együtműködő és a funkcionális szakmai szerepek elemeit kombinálja, illetve az oktatási és kutatási folyamatok széles skáláját célozva helyettesíti az állomány-referenz-oktatás hármass modelljét. A kutatástámogatás, digitális bölcsészet, tanulás és oktatás, felhasználói élmények, szerzői jogok és tudományos kommunikáció területén új szerepek alakulnak ki, mely megköveteli a munkatársak szakmai fejlődését és átképzését, az infrastruktúra és a könyvtári terek fejlesztését, valamint az együtműködés megerősítését a könyvtár, az egyes egyetemi egységek és kutatóintézetek között (Jaguszewski & Williams, 2013).

A „Subject Librarian” irányából a „Liaison Librarian” és az „Embedded Librarian” felé történő szerepeltetés jól mutatja, hogy a szakreferensi feladatok is állandó változásban vannak (Kläre et al., 2022; Phelps-Ward et al., 2015). A legtöbb egyetemi- és szakkönyvtárban már egyáltalán nem, vagy csak a nyitvatartási idő kis részében érhető el a személyes jelenlét alapuló szaktájékoztató az erre kijelölt tájékoztató pontokon. Ehelyett olyan széles körű, kombinált szolgáltatásokat és útmutatókat nyújtanak, melyek megvalósítása és létrehozása speciális szaktudást igényel.

A tájékoztató ponton töltött időt felváltja az ismétlődő igények megelőzése, az online bármikor bárki számára hozzáférhető segédletek (pl. LibGuide), illetve a hallgatók, oktatók és kutatók számára kínált, egyre speciálisabb egyéni konzultációk. A „Liaison Librarian” már nem csak a könyvtárhasználattal kapcsolatos kérdésekre ad választ, hanem tanácsot ad szerzői joghoz, tudományos kommunikációhoz, adat-és tudásmentéshez, valamint információs műveltséghez kapcsolódóan is. Tudása már túlmutat a referenz állomány és az online keresés ismeretén. Folyamatosan lépést kell tartania az újabb pedagógiai és kutatási módszerekkel, eszközökkel, technológiákkal, illetve az olyan gyorsan változó folyamatokkal, melyek hatékonyan támogatják a tanulást, oktatást és kutatást. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy az adott tudományterület szakértőjévé kell válnia, de rendelkeznie kell egy alapvető rálátással, valamint lehetséges megoldást kell találnia a felmerülő speciális igényekre (Jaguszewski & Williams, 2013).

A tanulás, oktatás és kutatás keretfeltételei folyamatos változása a felhasználók speciális igényire is hatással vannak. Az igények effajta orientációja megfelel a „Consulting Library” koncepciójának, mely aktuálisan két ponton nyugszik:

1. információs műveltség, és a kapcsolódó kompetenciák;
2. szisztematikus igényfelmérés (szolgáltatások igényorientált fejlesztése a hallgatók, oktatók és kutatók jobb megértése által) (Kläre et al., 2022).

A fentiek alapján felmerül a kérdés, hogy mi a szaktájékoztatás „legjobb” modellje. Tyckoson (2001) szerint négy új modell létezik, melyek nem utasítják el a régi értékeket, csupán más aspektusait vagy kombinációit emelik ki:

1. Tradicionális modell (Traditional Reference Model)

A tradicionális modell szerint dolgozó könyvtáros a tájékoztató pontnál dolgozik és faktografikus tájékoztatást nyújt. Ez a modell kiemeli a személyes szolgáltatás, az információkhoz való hozzáférés, a tudományterület és az állomány ismerete, a precizitás, valamint az aktualitás értékét.

2. Oktató-könyvtár modell (The Teaching-Library Model)

A könyvtáros elsődleges feladata nem a kérdések megválaszolása, sokkal inkább útmutatást nyújt a kutatási folyamatban. Gyakran felhasználói csoportokkal dolgozik az egyéni útmutatás helyett. Az „oktató-könyvtár modell” kedvezően értékeli a könyvtárosság oktatási aspektusait, beleértve a tárgyi tudást, a kutatási folyamatot és a kritikai gondolkodást.

3. Többszintű modell (Tiered Reference Services)

A többszintű modell értelmében különböző könyvtárosok válaszolják meg az eltérő szintű kérdéseket. A faktografikus kérdésekkel a segédkönyvtáros, míg az összetettebb, mélyreható elemzést kívánó kérdésekkel a tájékoztató könyvtáros foglalkozik. A modell nagyra értékeli a könyvtáros tudományterületi és állományra vonatkozó ismereteit, a precizitást és a személyes segítségnyújtást, azonban kevesebb hangsúlyt fektet az információkhoz való hozzáférésre, az aktualitásra és a referenz szolgáltatás oktatási aspektusára.

4. Virtuális tájékoztatás (Virtual Reference Services)

A könyvtáros e-mail és valós idejű chat szolgáltatás keretében nyújt segítséget. A modell kiemeli a hozzáférhetőséget, a precizitást és az aktualitást, azonban az oktatási aspektust és a tanácsadást egyáltalán nem tartja fontosnak.

Látható, hogy az említett modellek mindegyike az alapszolgáltatások értékeinek azonos halmazából táplálkozik, azonban más-más részegységet emelnek ki. Tyckoson (2001) szerint a tájékoztató könyvtáros a felhasználók és igényeik megértésével képes kialakítani azt a szolgáltatási modellt, mely az adott könyvtárban a legmegfelelőbben garantálja a magas színvonalú ellátást. Kiemeli, hogy ezen modellek mindössze javaslatok, melyek idővel a társadalmi és a könyvtárszakmai változások hatására átalakulnak.

Problémafelvetés

A szaktájékoztatás a hazai könyvtárügy palettáján egyre inkább perifériára szorul. Az egyetemi könyvtárak referenz szolgáltatásairól alig-alig jelenik meg magyar nyelvű publikáció. A felsőoktatási könyvtári stratégia (Antal et al., 2018) mellett jelenlegi stratégiai tervünk (Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, 2020) SWOT-analízise is kiemelt gyengeségként említi a kiépített szakreferensi rendszer hiányát, illetve a hagyományos és online tájékoztatás háttérbe szorulását.

Kutatásom témája a közgazdasági szaktájékoztatás formáinak és eszközeinek vizsgálata, illetve szolgáltatási hasonlóságok és eltérések, jó gyakorlatok feltérképezése, megosztása. Elsődleges célom a közgazdasági szaktájékoztatás állapotának felmérése, illetve (új) módszerek, eszközök feltérképezése, jó gyakorlatok összegyűjtése. Ennek érdekében 4 nagy hazai, közgazdasági képzést nyújtó egyetem könyvtárával vettem fel a kapcsolatot.¹

A kutatás módszere

A mintavételi eljárás során azon nagy magyarországi egyetemeket választottam ki, amelyek kínálnak gazdaságtudományi képzést, illetve ezirányú könyvtári szolgáltatásaik jól behatárolhatóak. A rétegzett mintavétel alapján 4 képzőhely könyvtára felelt meg ezeknek a paramétereknek.

A kutatás során kevert típusú interjúkat készítettem az említett könyvtárak illetékes munkatársaival. Az interjúk felvételére 2022 májusában került sor Microsoft Teams, illetve Google Meet felületeken. A kapcsolatfelvétel minden esetben az adott könyvtár főigazgatójának engedélyével és közvetítésével történt.

A beszélgetések során főként az alábbiakról szerettem volna informálódni:

1. a szaktájékoztatás formái, csatornái;
2. igény a hallgatók, doktoranduszok, oktatók és a kutatók részéről;
3. leggyakrabban előforduló témák;
4. segítségnyújtás mélysége;
5. egyéb szaktájékoztatáshoz, felhasználóképzéshez kapcsolódó szolgáltatások;
6. a szaktájékoztató munkaköri feladatai.

Közgazdasági szaktájékoztatás a vizsgált egyetemi könyvtárakban

Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár

A BCE Könyvtárában a hagyományos értelemben vett szaktájékoztatás már jó ideje megszűnt. A hallgatók ez irányú érdeklődése olyannyira alacsony volt, hogy nem volt értelme önálló tájékoztató pontokat fenntartani. Saját hallgatóiknak képzéseket, tréningeket és konzultációs lehetőségeket kínálnak a „Google-hatás” csökkentés érdekében.

¹ Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár, Eötvös Loránd Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar - Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár

Sági Ildikó osztályvezető asszonnyal (Olvasói Támogatások Osztály) folytatott interjú során az alábbi kérdéseket jártuk körül:

- tematikus képzések, tréningek;
- kiemelt célcsoportok (BA/MA; szakdolgozatírók; oktatók/kutatók; doktori iskolások);
- kapcsolattartás, kommunikáció hallgatókkal, oktatókkal.

Tanulástámogató szolgáltatások

A hagyományos szaktájékoztatás iránti igény megszűnésével olyan tanulástámogató szolgáltatásokat helyeztek előtérbe és vezettek be mint a szakdolgozatíró tréningek, információ felhasználási és kezelési képzések, tantervbe illesztett kurzusok, valamint egyéni és csoportos konzultációk. Ezek online és jelenléti formában is elérhetőek a hallgatók számára.

A könyvtár korábban is hirdetett tematikus képzéseket, többek között adatbázis ismertető kurzusokat, azonban ezek alacsony érdeklődésre tartottak számot.

- Szolgáltatások „gólyáknak”

A félév kezdetekor az új hallgatók adatait a Neptunból betöltik az IKR-be (Huntéka), így minden hallgató automatikusan a könyvtár tagjává válik. Az orientációs héten ún. gólya sétákat tartanak, mely során bemutatják a könyvtárat, illetve elmondják az általános könyvtárhasználati szabályokat, azonban a részvételi arány rendkívül alacsony.

A további segítségnyújtás érdekében a könyvtári honlapba illetve található egy „gólya oldal”, ahol a hallgatók általános információkat találhatnak az olvasójegyről, a kölcsönzés menetéről, valamint a könyvtárhasználati tréningekről és segédletekről.

- BA/MA hallgatók

A könyvtár honlapján célzott információk találhatóak BA/MA hallgatók számára az irodalomkutatástól az otthonról elérhető szolgáltatásokon át a hivatkozási stílusokig. Az egyes résztémákhoz a leírásokon kívül videós segédletek is tartoznak.

A BA/MA hallgatókat célzó tréningek elsősorban az adatbázis-használathoz, hivatkozási stílusokhoz és módokhoz, plágiumkereső szoftverek használatához kapcsolódnak. A tréningek egy része előadás, másik része konzultáció. Míg előbbin általánosabb információk hangzanak el, addig az utóbbin a hallgatók tehetik fel kérdéseiket saját témájukhoz illeszkedően egyéni vagy kiscsoportos (2-4 fő) formában.

- Szakdolgozatírók

Ugyan az előző csoporthoz tartoznak, de a szolgáltatások szempontjából mégis külön kezelik őket. A honlapon számukra elhelyezett kiemelt témák: a szakdolgozatírási lépései, irodalomkutatás, jegyzetelési technikák, időgazdálkodás, hivatkozások és plágium.

Számukra kifejezetten szakdolgozatíró tréninget és konzultációt tartanak, mely mélységében több, mint a BA/MA hallgatók számára hirdetett konzultációk és előadások esetében. Nagyobb hangsúlyt fektetnek az önálló irodalomkutatásra- és feldolgozásra, a hivatkozás módjaira, illetve a plágium kérdéskörére.

Kifejezetten külföldi hallgatók számára hirdetik az ún. Academic Writing tréninget és konzultációt angol nyelven. Ennek bevezetésére elsősorban azért volt szükség, mert az oktatók évről évre azt tapasztalták, hogy romlik a szakdolgozatok minősége és szükség lenne egy olyan kurzusra, ahol bemutatják a hallgatóknak a szakdolgozatírás lépéseit, felépítését, illetve a nyelvi megformálás követelményeit.

- PhD hallgatók

Ők alkotják a könyvtár kiemelt célcsoportját. A kutatástámogatás mellett tantervbe épített és hagyományos könyvtári tréningeket és konzultációkat is nyújtanak számukra az információs írástudás, kutatáskezelési-és bibliometriai ismeretek, illetve az Open Access területén. A külföldi PhD hallgatók számára is elérhetőek az Academic Writing tréningek és konzultációk.²

Az oktatókhoz hasonlóan számukra is tartanak MTMT konzultációkat magyar és angol nyelven a tudományometriai mutatók, a szakterületi folyóiratrangsorok, a hiteles Open Access folyóiratok megismerésére.

A könyvtári tréningeken és konzultációkon való részvétel viszonylag alacsony (15-20 fő), leginkább a publikálástámogatással kapcsolatos szolgáltatásokat keresik. Népszerű még a kutatási adatkezelési tanácsadás, ami új szolgáltatásként jelent meg tavaly.

- Oktatók

A PhD hallgatók mellett ők is kiemelt célcsoportnak számítanak. A kutatás- és publikálástámogatás számukra is elsődleges, de rendszeres könyvtári tréningek, konzultációk is elérhetőek számukra: Academic Writing for Researchers, adatbázishasználat, LaTeX alapok (szövegformáló rendszer), csoportos MTMT konzultációk.

Az oktatók igényelhetik a könyvtártól kurzusba illesztett könyvtári tréningek megtartását egy úrlapon keresztül. Az igény beérkezését követően a könyvtár felveszi kapcsolatot az oktatóval további egyeztetés érdekében. Az oktatók gyakran személyes konzultációt is kérnek ezzel kapcsolatban.

Személyes konzultáció keretében segítséget kérhetnek a kutatási folyamat egészére kiterjedően. Körükben is népszerű a kutatási adatkezelési tanácsadás.

Az egyes konzultációkra, tréningekre egy úrlap kitöltésével lehet jelentkezni. A konzultációkra való jelentkezés során kérdéseket is meg kell adni, így koncentráltabban tudnak a hallgatóknak segíteni.

A képzéseket tanulástámogató és képzési koordinátor fogja össze, de a kurzusok megtartásáért és tartalmáért az arra dedikált, megfelelő kompetenciákkal rendelkező munkatárs felel.

² A szakdolgozatokhoz hasonlóan a disszertációk minősége is rohamosan romlott, így a PhD hallgatók számára is szükségessé váltak az Academic Writing tréningek.

2021-ben 1 997 fő vett részt kurzuson, tréningen, illetve konzultáción (Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár, 2022).

Kapcsolattartás hallgatókkal, oktatókkal

A Könyvtár önálló honlapja átköltözött az Egyetem honlapjára, annak aloldalaként működik. Elsősorban ide töltenek fel minden lényeges információt a könyvtárról, könyvtárhasználatról, szolgáltatásokról.

A hallgatókat elsősorban „hírlevélen” keresztül éri el. A beiratkozás dátuma alapján szűrést végeznek az IKR-ben, az így kapott találati halmaz alapján célcsoportokat alakítanak ki. Például a 2 évvel ezelőtt beiratkozott hallgatók potenciális szakdolgozatírók lehetnek, így nekik a szakdolgozatíró tréningekről küldenek információkat e-mailben.

Nemrég indult el egy hallgatóknak készült applikáció, amiben szintén megjelennek könyvtári tartalmak: ugrópont a könyvtári tréningekre, katalógusra, tanulóterek foglalására szolgáló űrlapra... stb.

A Neptunon keresztül kizárólag az egyetemi oktatást érintő üzeneteket lehet kiküldeni, így ezen a csatornán nincs lehetőség a hallgatók elérésére.

Az oktatóknak szóló hírek és információk rendszeresen felkerülnek az egyetemi honlap főoldalára, illetve az egyetemi hírlevélben is szerepelnek. Korábban léteztek ún. tanszéki kapcsolattartók is az alábbi feladatokkal:

- kapcsolattartás az adott tanszékekkel, tanszéki oktatókkal,
- igényfelmérés az adott tanszéken,
- szakirodalmi listák (tanulmányi tájékoztatók) begyűjtése (praktikusan gyűjteményszervezési célokra).

Ennek megszűnésével az oktatókkal való kapcsolattartás (az MTMT kivételével) az egyéni megkeresésekre, illetve a honlapon és hírlevélben történő tájékoztatásra szorítkozik.

Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtára

A Szegedi Tudományegyetem Könyvtárnak a József Attila Tanulmányi és Információs Központ (SZTE TIK) ad otthont, mely a dél-alföldi régió legnagyobb állományával – mintegy 2 millió példánnyal – rendelkezik. A könyvtári terek 4 emeletet fednek le helyben olvasási, tanulási és kutatási lehetőséggel. A Könyvtárban található számos egyedi jellegű különgyűjtemény is, többek között a Hadtörténeti Gyűjtemény, a Keleti Gyűjtemény és a Régi Könyvek Tára.

Az interjút dr. Papp Istvánval, a Szakreferensi Osztály munkatársával folytattam le. A szakreferens feladatai közé tartozik többek között: szaktájékoztatás a közgazdaságtudomány és a műszaki tudományok terén, kapcsolattartás a Gazdaságtudományi (GTK)-, illetve a Mérnöki Karral (MK), közgazdasági és műszaki tudományokhoz kapcsolódó állományrészek gyarapítása és gondozása, oktatók tájékoztatása a kutatás –és publikálástámogatáshoz kapcsolódó szolgáltatásokról (pl. MTMT, OA, repositóriumok, kutatási adatkezelés), adatvédelemmel kapcsolatos feladatok.

A beszélgetés az alábbi témák köré szerveződött:

- szaktájékoztató formái, csatornái,
- hallgatói és oktatói igények,
- segítségnyújtás mélysége a referenz kérdés megválaszolása során,
- egyéb, szaktájékoztatóhoz kapcsolódó szolgáltatások.

Hallgatók számára az egyik legnépszerűbb szolgáltatás a „Kölcsönözz ki egy könyvtárost”, mely személyesen és online formában (GoogleMeet) is elérhető. A szolgáltatás célja a szakdolgozatot író hallgatók kutatómódszertani segítése, támogatása. E-mailben történő megkeresés esetén csak módszertani segítséget nyújtanak, bibliográfiai tételeket nem küldnek. Ennek legfőbb oka az a gondolkodásmód, miszerint ha egy könyvtáros nem rendelkezik professzionális képesítéssel az adott tudományterületen, nem képes releváns bibliográfiai tételeket kiválogatni. A szaktájékoztató épp emiatt csak kutatómódszertani segítségnyújtást jelent. A PTE Egyetemi Könyvtárban használt űrlaphoz (Kérdezze a könyvtárost!) hasonlóval nem rendelkeznek, és nem is tervezik a bevezetését.

A „Kölcsönözz ki egy könyvtárost” olyannyira népszerű, hogy más egyetemeken hallgatói is érdeklődnek iránta, azonban mivel ők nem beiratkozott olvasók, így számukra egyelőre nem hozzáférhető a szolgáltatás. Egy, ezen problémát áthidalni hivatott szolgáltatás kidolgozása folyamatban van.

A személyes konzultáción túl számos hasznos információ érhető el a Könyvtár honlapján a „Hallgatóknak” fül alatt, illetve a kifejezetten szakdolgozatot író hallgatóknak szóló weboldalon.

A Könyvtár kapcsolódó szolgáltatásként kreditpontos kurzusokat is kínál. A „Könyvtár- és informatikai alapismeretek” tananyag e-learning keretrendszerben érhető el BA-s és MA-s hallgatók számára. Az általános felhasználóképzés és a hivatkozáskezelők (EndNote Web, Zotero) használatát bemutató képzés hallgatók, oktatók és kutatók számára érhető el. A „Szakirodalmazás és tudományos publikálás” PhD hallgatók számára minden tavaszi szemeszterben meghirdetett kurzus, melynek keretében a résztvevők a hagyományos könyvtári szolgáltatások és keresési technikák mellett megismerkedhetnek a tudománymetria és az MTMT alapjaival, valamint az Egyetem Open Access támogatási lehetőségeivel.

Az oktatók (és PhD hallgatók) esetében a kutatás- és publikálástámogatás hangsúlyos. Számukra MTMT-kurzusokat tartanak, melyekre egy űrlapon keresztül lehet jelentkezni. A honlapon elérhető „Szerzői eszköztár” is kifejezetten oktatókat céloz meg MTMT-vel, Open Access-ügyintézésel, hivatkozás- és plágiumkezelőkkel, kutatási adatkezeléssel kapcsolatos segédletekkel és információkkal.

Az egyes kurzusokat különböző osztályokon dolgozó, megfelelő professziókkal és kompetenciákkal rendelkező könyvtárosok tartják.

A honlapon számos videós segédletet is elhelyeztek, melyek a katalógus és az EBSCO Discovery Service (EDS) használatát mutatják be.

A hallgatókat és oktatókat a legkülönbözőbb egyetemi és közösségi média felületeken szólítják meg és érik el. A szaktájékoztató elmondása szerint a Könyvtár PR csoportja

rendkívül aktív, így a „Kölcsönözz ki egy könyvtárost”, a felhasználóképzést segítő kurzusok, illetve a kutatás- és publikálástámogatással kapcsolatos szolgáltatások mindig szem előtt vannak. (dr. Papp István szóbeli közlése, 2022. május 31.)

Eötvös Loránd Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar - Egyetemi Könyvtár és Levéltár

A gazdaságtudományi oktatás csak a 2021/22-es tanévtől emelkedett kari szintre, tehát egy rendkívül fiatal képzésről van szó. A könyvtári szolgáltatások ezt a fejlődést nem tudták lekövetni, így Gazdaságtudományi Kar könyvtári feladatait az Egyetemi Könyvtár és Levéltár látja el. A Gyűjteményszervezési Osztály egy kijelölt munkatársa végzi a Kar számára a beszerzéseket, illetve ő az egyedüli kapcsolattartó a könyvtárat érintő ügyekben. Szaktájékoztatóra levélváltásunkig semmilyen irányú igény nem jelentkezett.

Tapasztalataik szerint a hallgatók időnként adatbázisokkal, az oktatók pedig MTMT-vel kapcsolatban kérnek segítséget, de kifejezetten szaktájékoztatóra vonatkozó igény nagyon kevés van (Mód Zsuzsanna, a Közönségszolgálati Osztály osztályvezetőjének írásbeli közlése alapján, 2022. május 31.).

A Könyvtár honlapján található információk alapján náluk is megtalálható egyfajta „Kérdezze a könyvtárost!” szolgáltatás, ám az űrlap csak általános kérdésfeltevésre, észrevételek, illetve panaszok bejelentésére ad lehetőséget.

A „Szolgáltatások” menüpont alatt 4 féle célcsoport szerint csoportosítják az igénybe vehető szolgáltatásokat: olvasók, hallgatók, oktatók, kutatók. A „Hallgatóknak” fül alatt nem szerepel semmilyen szaktájékoztatóhoz vagy felhasználóképzéshez kapcsolódó szolgáltatás. Ugyanez vonatkozik az oktatóknak dedikált szolgáltatásokra is. Az élőchat szolgáltatással ugyanakkor lehetőség van valós idejű beszélgetést kezdeményezni a könyvtárossal Messengeren keresztül.

A kapott, illetve a honlapon található információk alapján elmondható, hogy a közgazdasági szaktájékoztató teljes mértékben hiányzik a Könyvtár szolgáltatásai közül.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

A Debreceni Egyetem Könyvtárából többszöri megkeresésére sem érkezett válasz, így esetükben csak a honlapon szereplő információkra tudtam támaszkodni.

Közgazdaságtannal kapcsolatos állomány 2 könyvtári egységben található:

- Böszörményi úti Campus Könyvtára (BCK): mezőgazdaság, élelmiszertudomány, környezetgazdálkodás, *közgazdaságtan*;
- Kassai úti Campus Könyvtára (KCK): állam- és jogtudomány, informatika, *közgazdaságtan*, könyvtártudomány.

A tájékoztatói szolgáltatások biztosítása az Ügyfélszolgálati Osztály, míg a felhasználóképzés az Oktatás- és Kutatástámogatási Osztály feladatai közé tartozik. Amennyiben egy hallgatónak részletesebb tájékoztatóra van szüksége két lehetőség áll rendelkezésre: személyes vagy csoportos konzultáció. A személyes konzultáció az olvasószol-

gálati pultoknál, telefonon vagy e-mailben történő általános tájékoztatást jelent. A csoportos konzultáció (egyedileg szervezett előadások) keretében egyedileg szerveződő, 3 fős csoportok számára tartanak előadásokat különböző témákban:

- információkeresés alapjai és technikái,
- tudományos keresők és adatbázisok használata,
- speciális szakadatbázisok használata,
- szakdolgozatok formai és tartalmi követelményei,
- hivatkozások készítése, hivatkozási stílusok, hivatkozás-kezelő szoftverek használata.

A konzultációkon kívül a Könyvtár oktatói kérésre önálló kurzusokat is hirdet, melyek során a hallgatók megismerkedhetnek a könyvtári szolgáltatásokkal és elsajátítják az információs írástudáshoz kapcsolódó képességeket. A Gazdaságtudományi Karon az alábbi, szabadon választható kurzusok elérhetőek:

- Könyvtárhasználat (GT_ASZVL025-17; GT_ASZVN025-17);
- Könyvtári kutatás módszertana (GT_MNGL104; GT_MNGL104-17; GT_MNGN104, GT_MNGN104-17).

A Könyvtár e-learning tananyagokat is kínál hallgatók számára. A Könyvtárismeret közgazdászoknak című e-learning tananyag kifejezetten a Gazdaságtudományi Kar hallgatóinak szól és bejelentkezést követően érhető el.

Összefoglalás és javaslatok

A beszélgetések és a honlap-elemzések alapján egyértelművé vált számomra, hogy a hagyományos szaktájékoztató szinte teljesen eltűnt a nagyobb hazai, közgazdaságtudományi képzést nyújtó egyetemek könyvtáraiból. A PTE ETKK Benedek Ferenc Jogtudományi és Közgazdaságtudományi Szakkönyvtár az utolsók között próbálja életben tartani és fejleszteni ezt a szolgáltatást, annak ellenére, hogy statisztikáink évről évre romló tendenciát tükröznek.

A vizsgált könyvtárak tapasztalatai és megoldásai alapján az alábbi javaslatokat fogalmaznám meg a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont számára:

- nem feltétlenül kell ragaszkodnunk a hagyományos értelemben vett szaktájékoztatóhoz;
- érdemes lenne felmérést végezni a könyvtári hálózat egészében a szaktájékoztató volumenét illetően;
- kari könyvtárként érdemes lenne felmérni, hogy a PTE KTK Kompetencia- és Tehetségfejlesztő Központ szolgáltatásaihoz milyen mértékben tudnánk hozzájárulni, milyen új lehetőségeket tudnánk kínálni;
- igényfelmérést kellene végeznünk a PTE KTK hallgatói és oktatói körében a szolgáltatási portfóliónk felülvizsgálata és hatékonyabb felhasználói igényekhez igazítása érdekében;

- benchlearning a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárában a hallgatóknak szóló trainingek alaposabb megismerése érdekében;
- célcsoportonkénti oktatási portfólió kidolgozása és bevezetése a hatékony felhasználóképzés érdekében;
- hatékonyabb szolgáltatásmarketing a „Kérdezze a könyvtárost!” és a „Könyvtári online konzultáció” szolgáltatásaink mögé.

Felhasznált irodalom

- Ali, N., Shoaib, M., & Asad, D. I. H. (2021). Research is a scientific capital: The role of university libraries in higher education institutions. *Library Philosophy and Practice*, 2021, 1-18.
- Antal, I., Karácsony, Gy., Kálóczy, K., Keveházi, K., & Nagy, Zs. (2018). *A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai: 2018-2023*. Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma. https://ekk.org.hu/wp-content/uploads/2020/08/EKFJ_2018_2023a.pdf [2022.11.28.]
- Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár (2022). *A Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár 2021. évi beszámolója*. <https://www.uni-corvinus.hu/fooldal/kutatas/egyetemi-konyvtar/dokumentumok/#accordion-item-1000>
- Jaguszewski, J.M., & Williams, K. (2013). *New Roles for New Times: Transforming Liaison Roles in Research Libraries*. Association of Research Libraries. <https://www.arl.org/wp-content/uploads/2015/12/nrnt-liaison-roles-revised.pdf>
- Kläre, C., Graf, D., Petschenka, A. ., Rehwald, S. ., Schmidt, F. M. ., Spielberg, E. T., Stegemann, . J., & Cyra, K. (2022). Fachreferat plus X: Transformation des wissenschaftlichen Dienstes an der Universitätsbibliothek Duisburg-Essen. *O-Bib. Das Offene Bibliotheksjournal / Herausgeber VDB*, 9(2), 1–17. <https://doi.org/10.5282/o-bib/5786>
- Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont (2020). *A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont stratégiai terve 2020–2023*. https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23835/Strategiai%20terv_EKTK_2020-2023.pdf
- Phelps-Ward, R., Mulvihill, T., Jarrell, L., & Habich, B. Y. (2015). Online Distance Education and Embedded Librarianship Integration. In M. Khosrow-Pour, D.B.A. (Ed.), *Encyclopedia of Information Science and Technology, Third Edition* (pp. 2249-2257). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-4666-5888-2.ch218>
- Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtára (2022). *SZTE Klebelsberg Könyvtár: Beszámoló a 2021. évben végzett tevékenységről. 8.4 melléklet*. http://www.ek.szte.hu/uploads/rolunk/konyvtar-rol/Eves_jelentesek/SZTEKK_jelentes_2021.pdf (2022.11.28.)
- Tyckoson, D. A. (2001). What is the best model of reference service? *Library Trends*, 50(2), 183-196.